

6

แปรรูปรัฐวิสาหกิจ ประชาชนได้อะไร?

ภาพ: ศูนย์ข้อมูลหนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ

“

การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ โดยเฉพาะรัฐวิสาหกิจที่ดำเนินการเกี่ยวกับระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา น้ำมัน โทรศัพท โดยนำเข้าตลาดหลักทรัพย์ จะส่งผลกระทบต่อค่าสาธารณูปโภคที่เพิ่มขึ้น เพราะกิจการเหล่านี้ต้องหากำไรจากการดำเนินการ ซึ่งย่อมกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่ต้องใช้จ่ายมากขึ้นอย่างไม่มีทางเลือก

ทำไมจึงต้องมีการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ มีความจำเป็นแค่ไหน

เหตุผลที่มักอ้างถึงมีอยู่ 3 ข้อ คือ ประการแรก เรื่องเม็ดเงินในการลงทุน กิจกรรมต่างๆ ต้องการเงินทุนเพื่อขยายการดำเนินการ และด้วยความเป็นรัฐวิสาหกิจ รัฐจึงต้องเป็นผู้ค้ำประกันเงินกู้ยืม และหนี้สิน ทำให้รัฐต้องสูญเสียเงินส่วนนี้ไปไม่น้อย หรือกล่าวได้ว่า เงินส่วนนี้ก็คือ เงินของประชาชนนั่นเอง ประการที่สอง คือปัญหาการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจเอง ที่มีโครงสร้างเทอะทะ ไม่คล่องตัว ซ้ำซ้อน มีประสิทธิภาพต่ำกว่าที่ควรจะเป็น และประการสุดท้ายคือ แรงผลักดันภายนอก โดยเฉพาะข้อตกลงหรือพันธสัญญาที่ทำไว้กับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ที่ให้มีการแปรรูปรัฐวิสาหกิจหลังวิกฤตเศรษฐกิจ เมื่อปี 2540

บนเวทีที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เราจะพบทั้งความคิดเห็นที่เห็นด้วย เห็นด้วยบางส่วน และคัดค้านการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ดังที่มีนักวิชาการบางคนมองว่าเหตุผลข้างต้นเป็นวัตถุประสงค์รองของการแปรรูป วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ คือ การปรับโครงสร้างกิจการ การเปิดให้มีการแข่งขัน เพื่อให้ได้ต้นทุนที่ต่ำที่สุด พื้นฐานความคิดลักษณะนี้ เป็นอิทธิพลจากแนวคิดเสรีนิยมใหม่ที่มีสถาบันเศรษฐกิจและการเงินโลก เป็นหัวหอกในการดำเนินการผลักดันการเปิดการค้าเสรีที่ขึ้นกับระบบตลาดและการแข่งขัน โดยมองว่ารัฐไม่ควรเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการต่างๆ แต่ควรปล่อยให้เอกชนทำ เพราะเอกชนจะทำได้ดีกว่า นักวิชาการบางคนชี้ว่าจากประสบการณ์ของหลายๆ ประเทศ เช่น การแปรรูปไฟฟ้าของประเทศอังกฤษ พบว่ามีการคอร์รัปชันควบคู่มากับการแปรรูป และเมื่อเวลาผ่านไปจะพบเล่ห์เหลี่ยมของเอกชนที่ขึ้นค่าไฟฟ้าที่ประชาชนต้องยอมรับโดยไม่มีทางเลือก เนื่องจากไฟฟ้าเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานของชีวิต

ดังนั้นจึงมีผู้ที่มองว่าการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ โดยเฉพาะส่วนที่เป็นสาธารณูปโภคนั้นไม่ควรทำ เพราะมีพื้นฐานความคิดว่า รัฐวิสาหกิจเหล่านี้ดำเนินงานเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนมากกว่ามุ่งหากำไร ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของรัฐในด้านการให้บริการ และสวัสดิการทางสังคมแก่ประชาชนเป็นการสร้างความมั่นคงในชีวิตให้กับคนในชาติ

ความคิดแปรรูปรัฐวิสาหกิจมาจากไหน

ความคิดที่ต้องการแปรรูปรัฐวิสาหกิจของไทยนั้น มีมาตั้งแต่เมื่อเริ่มวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกที่จ้างผู้เชี่ยวชาญจากธนาคารโลกมาช่วยวางแผน และพยายามกำหนดนโยบายเพื่อเพิ่มบทบาทเอกชนในรัฐวิสาหกิจ ความคิดนี้ปรากฏในแผนพัฒนาฉบับต่อมาอย่างต่อเนื่อง แต่ไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจัง มีเพียงการยุบรัฐวิสาหกิจที่ไม่จำเป็นเท่านั้น ในเวลาต่อมาเมื่อเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์มากขึ้น ประเทศไทยก็มี

พันธกรณีในฐานะสมาชิกขององค์การการค้าโลก (WTO: World Trade Organization) ที่ให้มีการเปิดเสรีการค้าบริการ แรงผลักดันจากภายนอกนี้ สะท้อนถึงกระแสแนวคิดทุนนิยมที่ส่งอิทธิพลผ่านเข้ามาในองค์การระหว่างประเทศ เช่น โอเอ็มเอฟ ธนาคารโลก หรือบริษัทข้ามชาติ ซึ่งพยายามผลักดัน กดดันให้ประเทศต่างๆ ก้าวไปสู่ระบบทุนนิยม ด้วยการถ่ายโอนกรรมสิทธิ์ และผลประโยชน์สาธารณะจากวิสาหกิจต่างๆ ให้เป็นกรรมสิทธิ์ และประโยชน์ของภาคเอกชน

ดูเหมือนว่าการแปรรูปรัฐวิสาหกิจที่ผ่านมา มักไม่พบปัญหาหรือการคัดค้านเท่าการแปรรูปรัฐวิสาหกิจด้านสาธารณูปโภค โดยเฉพาะการแปรรูปกิจการไฟฟ้า ส่วนหนึ่งเป็นเพราะ ที่ผ่านมารัฐวิสาหกิจที่ได้รับการแปรรูปมักเป็นกิจการที่ตั้งขึ้นมาเพื่อรองรับการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า หรือเพื่อส่งเสริมอาชีพคนไทย ซึ่งเมื่อเวลาผ่านไปก็หมดความจำเป็น เช่น องค์การกระสอบ องค์การฟอกหนัง องค์การแก้ว โรงงานผลิตยาฆ่าครองเท้า โรงงานท่าเตา โรงงานไม้ขีดไทย เป็นต้น ซึ่งกิจการเหล่านี้ภาคเอกชนสามารถทำได้ดีกว่าอย่างชัดเจน

แต่ในกรณีของรัฐวิสาหกิจที่เป็นสาธารณูปโภคนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนค่อนข้างมาก การแปรรูปที่ให้เอกชนเข้าไปทำอาจส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่ต้องเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่เป้าหมายหลักของการก่อตั้งรัฐวิสาหกิจลักษณะนี้ก็เป็นสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสเข้าถึง และได้ใช้ในราคาที่ถูกลง แม้กิจการนั้นจะขาดทุนก็ตาม นอกจากนี้ในกรณีของการแปรรูปการไฟฟ้า ที่เป็นกิจการที่สร้างกำไรมหาศาลแก่องค์กร กลับกระทำอย่างเร่งด่วน และขาดการชี้แจงผลได้ผลเสียอย่างชัดเจน การทำประชาพิจารณ์ที่ผ่านมาก็ดำเนินการอย่างไม่โปร่งใสเท่าใดนัก ทำให้เกิดคำถามขึ้นมากมายในสังคม ผลที่ตามมา คือมีการคัดค้านอย่างต่อเนื่องจนในที่สุดก็ไม่สามารถนำกิจการไฟฟ้าเข้าตลาดหลักทรัพย์ได้ตามกำหนดที่วางไว้

คำถามที่ยังค้างคาใจต่อแผนการแปรรูปการไฟฟ้าฝ่ายผลิต

บทเรียนจากแปรรูปรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ คือ การสื่อสารแห่งประเทศไทย (กสท.) องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย (ทศท.) องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อสมท.) บริษัทการบินไทยจำกัด บริษัทท่าอากาศยานไทย และปตท. ที่ทยอยถูกแปรรูป และนำเข้าตลาดหลักทรัพย์เพื่อขายหุ้นให้แก่สาธารณะ ในช่วง 5-6 ปีที่ผ่านมา (ดูตาราง) ทำให้มีหลายคำถามที่สังคมต้องการคำตอบที่ชัดเจนจากการแปรรูปการไฟฟ้า แต่ภาครัฐยังไม่สามารถให้คำตอบที่ชัดเจน

ตารางแสดงชื่อรัฐวิสาหกิจด้านสาธารณูปโภคที่ถูกแปรรูปเป็นบริษัทมหาชน จำกัด (บมจ.)

ชื่อใหม่	ชื่อเดิม	ปีที่แปรรูป	ปีที่เข้าตลาดหลักทรัพย์
บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)	บริษัท เคนอากาศไทย จำกัด	2531	2534
บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)	การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย	2544	2544
บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)	การท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย	2545	2546
บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน)	องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย	2545	2545
บริษัท กสท. โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน)	การสื่อสารแห่งประเทศไทย	2546	2546
บริษัท อ.ส.ม.ท. จำกัด (มหาชน)	องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย	2547	2547
บริษัท กฟผ. จำกัด (มหาชน)	การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย	2548	ศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษาให้ระงับการดำเนินการขายหุ้น กฟผ. จนกว่าจะมีคำพิพากษาอื่น

ที่มา: โครงการศึกษาพัฒนาไทย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล 2549.
(รวมรวมข้อมูลจากเว็บไซต์ของรัฐวิสาหกิจแต่ละแห่ง)

(1) ใครได้ประโยชน์จากการเข้าตลาดหุ้น คำถามที่ทุกคนอยากรู้มากที่สุด คือ เมื่อเข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์ ผู้ที่จะได้ผลประโยชน์จากการซื้อขายหุ้น คือ ประชาชนทั่วไป หรือคนบางกลุ่มที่มีโอกาสได้จองหุ้นก่อนคนอื่น เหมือนกรณีการเปิดซื้อขายหุ้นของ ปตท. ที่ขายหมดภายในเวลาไม่ถึง 2 นาที และต่อมาก็พบว่า มีเพียงคนไม่กี่คนหรือคนไม่กี่กลุ่มเท่านั้นที่ได้ประโยชน์มหาศาลจากราคาหุ้นของปตท.ที่ถีบตัวสูงอย่างมาก ทำให้ผู้ถือหุ้นได้กำไรมหาศาล ภาครัฐจึงต้องให้คำตอบที่ชัดเจนว่า ได้เตรียมมาตรการที่จะป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์แบบ ปตท. อีกได้อย่างไร และรัฐมีความจริงจังใจมากน้อยแค่ไหนที่จะป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น

สำหรับแผนการกระจายหุ้นของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต (กฟผ.) จำนวน 2,000 ล้านหุ้น หรือร้อยละ 25 ของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่จะนำออกขายนั้น มีหลายคนกังวลว่า ในที่สุดหุ้นส่วนใหญ่ก็จะตกอยู่ในมือของกลุ่มทุนต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มทุนต่างชาติ ที่แม้มีการอธิบายชี้แจงว่าต่างชาติมีสิทธิ์เป็นเจ้าของหุ้นเพียงร้อยละ 30 จากร้อยละ 25 ของหุ้นที่นำออกขายทั้งหมด แต่มีคำถามว่าเมื่อมีการเปิดการค้าเสรี แล้วรัฐยังสามารถกีดกันการลงทุนของต่างชาติไม่ให้เข้ามาซื้อหุ้นเพิ่มได้หรือไม่

(2) ทำไมต้องรีบร้อนเข้าตลาดหุ้นนัก ความเร่งรีบที่จะนำการไฟฟ้าเข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์ก็เป็นอีกหนึ่งคำถามที่ผู้คนสนใจ นักวิชาการส่วนหนึ่งก็เห็นความจำเป็นของการแปรรูปคิดว่าควรมีการปรับโครงสร้างการดำเนินงานของกฟผ.ก่อนเพื่อเปิดโอกาสให้มีการแข่งขัน แต่ต้องทำอย่างระมัดระวังและให้มองการณ์กว้างกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ และโปร่งใส ทั้งนี้เพราะเห็นว่าหากยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงขององค์กร โดยยังคงเป็นการผูกขาดการดำเนินงานของ กฟผ. และแม้เมื่อเข้าตลาดหลักทรัพย์แล้ว โอกาสที่จะมีการปรับปรุงโครงสร้างกิจการให้มีประสิทธิภาพก็คงยาก และยังคงจะไม่มีประสิทธิภาพเช่นเดิม เพราะมีงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่า การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของไทยไม่ได้สะท้อนถึงความเป็นประสิทธิภาพที่แท้จริงของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เลย³

ประเด็นความเร่งรีบนี้ ผู้คัดค้านส่วนหนึ่งเห็นว่า น่าจะมีเรื่องของผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มที่ผลักดันอยู่ โดยเฉพาะเมื่อมีการกระจายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ของรัฐวิสาหกิจที่สร้าง

กำไรมาตลอด เช่น เรื่องของการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินของ กฟผ. ที่มีการลงทุนอย่างมหาศาล แต่หลังจากการแปรรูปแล้ว จะให้มีการเช่าเพื่อดำเนินการ ในราคาที่ถูกลงมาก ในขณะที่ บมจ. กฟผ. ได้กำไรอย่างมากมาจากการผลิต และขายไฟฟ้า ระบบสายส่ง ที่ใช้ใยแก้วนำแสงไฟเบอร์ออฟติก ที่สามารถเชื่อมต่อกับสัญญาณเคเบิลทีวี อินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะโทรศัพท์ ทั้งโทรศัพท์บ้าน และมีมือถือได้ และในการแปรรูปได้มีการแยกบริษัทลูกออกมาเป็น EGAT Telecom แต่พบว่า EGAT Telecom มีปัญหาต้องการหุ้นส่วนทางธุรกิจ ซึ่งผู้ที่จะสามารถเข้ามาเป็น หุ้นส่วนได้จะต้องมีเครือข่ายโทรคมนาคมที่สมบูรณ์ที่สุดในประเทศไทย ซึ่งในประเทศไทยเป็นบริษัทใดก็เป็นที่น่าทราบดีอยู่แล้ว

(3) แปรรูปแล้ว ค่าไฟฟ้าจะขึ้นไหม อีกคำถามหนึ่งที่ทุกคนอยากรู้เพราะกระทบประชาชนโดยตรง เรื่องของการขึ้นค่าไฟฟ้านั้น มีผู้เห็นว่าแม้ยังไม่มีการแปรรูป ก็มีการขึ้นค่าไฟฟ้ามาตลอดอยู่แล้ว และเป็นค่าไฟฟ้าที่มีราคาเกินจากราคาคันทุนอยู่มาก นอกจากนี้ทางรัฐเองก็ยังไม่สามารถให้คำตอบที่ชัดเจนว่า จะมีหลักประกันได้อย่างไรว่า การดำเนินการหลังจากเข้าตลาดหลักทรัพย์แล้วจะไม่มี ความพยายามทำกำไรสูงสุดแก่องค์กร โดยทำให้ราคาหุ้นสูงขึ้นเพื่อเป็นการสนองประโยชน์แก่ผู้ถือหุ้นที่แม้จะมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 25 ที่ถูกกระจายขายออกไปก็ตาม เพราะกรรมการของบริษัท กฟผ. คงต้องมาจากผู้ถือหุ้นใหญ่บางส่วน และยังมีผู้ถือหุ้นรายย่อยที่คงไม่เต็มใจที่จะยอมให้ค่าไฟฟ้าลดลง หรือไม่เพิ่มขึ้น เพราะเป็นผลประโยชน์โดยตรงของผู้ถือหุ้น

แม้ภาครัฐจะให้เหตุผลว่า หลังการแปรรูปจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลเรื่องค่าไฟฟ้า แต่คนส่วนใหญ่ยังคงไม่มั่นใจในคณะกรรมการที่จะจัดตั้งขึ้นมา ด้วยกลัวว่าจะมีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความไม่โปร่งใสในกระบวนการการจัดตั้งและคัดเลือก หรือหากโปร่งใสจริง รัฐบาลหรือกระทรวงการคลังจะสามารถคงอำนาจตัดสินใจได้นานแค่ไหน ดังนั้นแนวโน้มที่จะมีการขึ้นค่าไฟฟ้าคงเป็นไปได้สูง โดยอาจจะไม่ขึ้นในทันทีทันใด หรือในระยะเวลาใกล้ๆ นี้ แต่มีการยืดระยะเวลาไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง ดังตัวอย่างที่เกิดขึ้นในการแปรรูปไฟฟ้าในประเทศไทย หรืออาจมีการขึ้นค่าไฟฟ้าไม่มากนัก

อย่างไรก็ตาม จากแนวคิดของนักวิชาการส่วนหนึ่งที่ เคยเสนอว่า ควรให้มีการปฏิรูปกิจการไฟฟ้าก่อนการแปรรูป ที่เน้นการกระจายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ การปฏิรูปกิจการ ไฟฟ้าได้แก่ ให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการผูกขาดการผลิต และสิทธิผูกขาดของระบบสายส่ง โดยเปิดโอกาสให้เอกชน สามารถผลิตไฟฟ้าเพื่อใช้ในกิจการอุตสาหกรรมที่มีอยู่ หรือที่ จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยผลที่ตามมา คือค่าไฟฟ้าที่ถูกลง เพราะ จะมีการแข่งขันกัน ทำให้ประชาชนมีสิทธิเลือกใช้จากผู้ผลิต ที่เสนอราคาต่ำที่สุด ทั้งนี้จะต้องมีองค์การอิสระที่มีความเป็น อิสระจริงๆ มากำกับดูแลกิจการ เพื่อช่วยกำหนดทิศทางของ กิจการ ตลอดจนกำหนดค่าไฟฟ้าที่เหมาะสมและเป็นธรรม แนวคิดลักษณะนี้จะสอดคล้องกับข้อเสนอที่ทางกลุ่มผู้คัดค้าน การนำกฟผ.เข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์⁴ ที่ได้ประกาศไว้หลังจากที่ศาล ปกครองให้ชะลอการนำ กฟผ. กระจายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์

สรุปเหตุการณ์สำคัญในการแปรรูปการไฟฟ้าฝ่ายผลิต

วันที่ 8 พฤศจิกายน 2548 สหพันธ์องค์กรผู้บริโภค (سوب.) ตัวแทนผู้ฟ้องคดีทั้ง 12 คน ยื่นฟ้องต่อศาลปกครองสูงสุดให้ พิพากษาเพิกถอนพระราชกฤษฎีกา แปรรูปการไฟฟ้าฝ่าย ผลิตแห่งประเทศไทย 2 ฉบับ คือ พระราชกฤษฎีกากำหนด อำนาจ สิทธิ และประโยชน์ของ บมจ. การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่ง ประเทศไทย พ.ศ. 2548 และพระราชกฤษฎีกากำหนดเงื่อนไข เวลา ยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2548

วันที่ 9 พฤศจิกายน 2548 สหพันธ์องค์กรผู้บริโภค (سوب.) ตัวแทนผู้ฟ้องคดีทั้ง 12 คน เดินทางมายื่นคำร้องไต่สวนฉุกเฉิน ขอให้ศาลปกครองสูงสุดกำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราว ระงับการกระจายหุ้น กฟผ. ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในวันที่ 16-17 พฤศจิกายน 2548

วันที่ 15 พฤศจิกายน 2548 ศาลปกครองสูงสุดมีคำ พิพากษาให้ระงับการดำเนินการขายหุ้น กฟผ. จนกว่าจะมีคำ พิพากษาอื่น

วันที่ 7 มกราคม 2549 คณะอนุกรรมการการศึกษา และรับฟังปัญหาการแปรรูป กฟผ. ในคณะกรรมการการ แปรรูปรัฐวิสาหกิจ วุฒิสภา จัดประชาพิจารณ์เรื่องปัญหา การแปรรูป กฟผ. ที่รัฐสภา โดยมีกลุ่มองค์กรต่างๆ และ ประชาชน เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นจำนวน 260 คน และผู้ที่ เข้าร่วมประชาพิจารณ์ คือ นายแก้วสรร อติโพธิ ส.ว.กทผ. ได้แสดงความผิดหวังที่ไม่มีตัวแทนจากภาครัฐเข้าร่วมแสดง ความคิดเห็นและชี้แจง โดยให้เหตุผลว่าเกรงจะขัดกับคำสั่ง ศาลปกครองที่ระบุว่า ห้ามรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เสนอขายหุ้น หรือดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับการขายหุ้น จนกว่า ศาลปกครองจะมีการเปลี่ยนแปลงคำสั่ง ซึ่งทางกรรมาธิการ พิจารณาเห็นว่าไม่เกี่ยวข้องกับการทำประชาพิจารณ์เลย

แปรความขัดแย้งในการแปรรูปให้เป็นความเข้มแข็ง ของสังคม

นายขวัญสรอง อติโพธิ นักวิชาการด้านประชาสังคมเสนอ แนะนำ ให้แปรความแตกต่างในความคิดเห็นเรื่องการแปรรูป รัฐวิสาหกิจให้เป็นโอกาสของกระบวนการใคร่ครวญร่วมกัน ของสาธารณชน (public deliberation) ที่จะสร้างความ เข้มแข็งภาคประชาชน หลักการ คือ ให้ภาคประชาชนพยายาม เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ไม่ปฏิเสธรัฐ แต่ทำงาน ร่วมกับรัฐ โดยในส่วนของผู้คัดค้านก็ให้มีการพัฒนาระดับ ความคิด และการเคลื่อนไหวให้หลุดพ้นจากการเป็นมีอบ กคคัน และต่อรอง ให้เป็นเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องการแปรรูป ด้วยความร่วมมือกันค่อยๆใคร่ครวญ และไตร่ตรองจนเกิดวิจาร์- ญาน คือ สติปัญญา ความสามารถในการพิจารณาเรื่อง ของสาธารณะ เพื่อเป็นการสร้างพลังสาธารณะอย่างสันติ ซึ่งวิจาร์ญานภาคประชาชนจะสามารถช่วยตรวจสอบ ตลอดจนวิพากษ์วิจารณ์กระบวนการแปรรูป ทำให้ภาครัฐ ต้องคิด และไม่กล้าทำอะไรที่เป็นการขัดกับภาคพลเมือง

ต้องสรุปบทเรียนจากการแปรรูปที่ผ่านมา

การแปรรูปรัฐวิสาหกิจที่เป็นกิจการสาธารณูปโภคนั้นมี ความซับซ้อน และละเอียดอ่อนเกินกว่าจะกระทำอย่างเร่งรีบ โดยไม่มีคำอธิบายที่ชัดเจนในกระบวนการแปรรูป อีกทั้งควร รับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่จะได้รับผลกระทบโดยตรง หากมีการแปรรูป นอกจากนี้ควรพยายามใช้บทเรียนของการ แปรรูปที่ผ่านมาเป็นตัวอย่างในการพิจารณา เพื่อให้การแปรรูปที่จะดำเนินการต่อไปมีประสิทธิภาพ และไม่ผิดพลาดอีก

ในขณะนี้ยังอาจไม่มีข้อสรุป หรือแนวทางที่ชัดเจนว่าขั้น ตอนการแปรรูปควรออกมาในรูปแบบใด ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดให้ มีการผลักดันให้มีการกระจายหุ้นต่อไป การหันกลับมาปฏิรูป การดำเนินการกิจการก่อน หรือหารูปแบบใหม่ที่จะเป็นประโยชน์ ต่อชาติ และประชาชนมากที่สุด ควรใช้โอกาสนี้ศึกษาถึง ผลได้ ผลเสีย อย่างรอบคอบ นอกจากนี้ยังต้องคิดสักนิด หนึ่งว่า อาจไม่จำเป็นที่ต้องมีกระบวนการแปรรูปที่เหมือนกันทุกรัฐวิสาหกิจ หรือมีความจำเป็นต้องดำเนินการแปรรูป ในทุกรัฐวิสาหกิจ เงื่อนไขของประเทศไทยอาจจะไม่เหมือน ชาติอื่น การแปรรูปที่ไม่รอบคอบ ขาดความระมัดระวัง หรือ ไม่โปร่งใส อาจกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนคา ค่าๆ ที่ควรจะมีชีวิตที่มีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี ผู้ที่ เกี่ยวข้องอาจต้องคิดถึงประโยชน์ของคนส่วนใหญ่มากกว่า ความร้ายแรงทางเศรษฐกิจทั้งของบุคคล หรือประเทศชาติแต่ เพียงอย่างเดียว

